2-ŞÖBA · ÇORVAÇILIK VA HAYVONLAR MAHSULDORLIGI

UDK: 636.933.2.

QARAKÓLSHILIKTI RAWAJLANDIRIW PERSPEKTIVALARÍ

B.J. ABDIRAXMANOVA, 2-basqısh magistrant

B. P. ORÍNBAEV 2-basqısh magistrant

R.U. TURGANBAEV, ilimiy basshı, professor

Samarqand mámleketlik veterinariya medicinası, sharwashılıq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filialı

DOI
10.66073/ReFocus-Conf/1311083

NASHR SANASI
13.11.2026 · Nukus

SAHIFALAR
416–419

NASHR HAMKORI
Research Focus
ISSN 2181-3833

IQTIBOS UÇUN Abdiraxmanova B.J., Orínbaev B.P., Turganbaev R.U. Qarakólshilikti rawajlandiriw perspektivalarí // Veterinariya meditsinasi va çorvaçilikdagi dolzarb muammolar va ularning yeçimlari: xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari. – Nukus, 2026. – B. 416–419. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1311083

ANNOTACIYA Bul maqalada respublikada qarakólshilikti rawajlandırıw perspektivaları, maqset hám wazıypalar, qarakólshilikti rawajlandırıw haqqındağı Prezident qararları, tarmaqtıń ústinlikleri, búgingi kúnniń tiykarǵı mashqalaları esaplanǵan jumıs penen bántlik, qayta islewdiń hálsizligi haqqında pikir júritiledi hám keleshekte tarawdı rawajlandırıw haqqında juwmaqlar beriledi.

GILT SÓZLER Qarakólshilik, perspektivalar, maqset, wazıypalar, qararlar, mashqalalar, jumıs penen bántlik, qayta islew, tarawdı rawajlandırıw, juwmaqlar.

ANNOTATION This article discusses the prospects for developing karakul sheep breeding in the republic, its goals and objectives, the President's decrees on the development of karakul sheep breeding, the industry's priorities, employment, and the weakness of the processing industry, which are considered the main problems of today, and provides conclusions on the future development of the industry.

KEY WORDS Karakul breeding, prospects, goals, objectives, decisions, problems, employment, processing, development of the industry, conclusions.

Kiris sóz. Qarakólshilik Ózbekstannıń shól hám yarım shól aymaqları ushın dástúriy hám ekonomikalıq jaqtan áhmiyetli tarmaq bolıp kelgen. Qarakól qoyları shıjǵırǵan ıssı, suwdıń jetispewshiligi hám ot-shóbi az sharayatqa beyimlesken. Sol sebepli Qaraqalpaqstan, Buxara, Nawayı, Qashqadárya hám Samarqand wálayatlarınıń qurǵaq aymaqlarında basqa sharwa túrleri az nátiyje beretuǵın jerlerden paydalanıw imkaniyatın beredi.

Bul tarmaq qarakól terisi menen belgili. Biraq búgingi perspektiva tek ǵana teri menen sheklenbeydi. Gósh, jún, sút hám qosımsha ónimlerdi de qamtıp alatuǵın kompleksli qatnas zárúr boladı.

Respublika Prezidentiniń 2019-jıl 16-avgusttağı PQ-4420-sanlı "Qarakólshilik tarmaǵın kompleksli rawajlandırıw ilajları haqqında"ǵı qararı qarakól násilli qoylardıń bas sanın hám ónim kólemin arttırıw, násilshilik jumısların ilimiy tiykarda jetilistiriw, ónimdi tereń qayta islew hám taraw xızmetkerlerin sociallıq qollap-quwatlawǵa qaratılǵan.

Prezidenttiń 2020-jıl 2-sentyabrdegi PF-6059-sanlı "Ózbekstan Respublikasında pilleshilik hám qarakólshilikti bunnan bılay da rawajlandırıw ilajları haqqında"ǵı pármanında pilleshilik hám qarakólshilikti rawajlandırıw komiteti shólkemlestirilgeni, qarakól qoyları ushın mólsherlengen jaylawlardı xatlawdan ótkeriw hám jaǵdayın úyreniw boyınsha komissiya dúziw haqqında aytıp ótiledi.

Prezidenttiń 2021-jıl 9-fevraldaǵı PQ-4984-sanlı "Qarakólshilik tarmaǵın bunnan bılay da rawajlandırıw boyınsha qosımsha ilajlar haqqında"ǵı qararında jaylawlardıń ónimdarlıǵı, tuqımgershilik maydanları, násilshilik jumısı hám eksportqa qolaylı qarakól terisin jetistiriw jaǵdayı talapqa juwap bermeytuǵını atap ótilgen; násilshilik xojalıqlarınan qoy satıp alıw ushın kreditler názerde tutılǵan.

Bul qararlar keleshekte tarawdı rawajlandırıwǵa qaratılǵan tiykarǵı baǵdarlar esaplanıp, qarakólshilik tarawın rawajlandırıwdıń tiykarı bolıp tabıladı.

Tiykarǵı bólim. Qarakólshilik tarawınıń tiykarǵı abzallıqları tómendegilerden ibarat.

1. Tábiyiy beyimlesiwsheńlik. Qarakól qoyı shól jaylawlarında baǵıladı, qurǵaqshılıqqa shıdamlı hám az qárejet talap etedi. Klimat ózgeriwi sharayatında bul barǵan sayın artıp baratırǵan abzallıq bolıp esaplanadı.

2. Dúnya júzine belgili brend. Ózbekstan qarakól terisi uzaq jıllardan berli xalıqaralıq bazarda tanılǵan. Bul tayar brend tiykarında ónimdi joqarı qosımsha qun menen satıw imkaniyatın beredi.

3. Kóp baǵdarlı ónim. Qarakól qoyınan teri, gósh, jún, sút hám onnan tayarlanatuǵın ónimler (qatıq, sır) alınadı. Taqıya, bas kiyim, ónermentshilik buyımları hám gilem jibi sıpatında júnnen paydalanıwǵa da boladı.

4. Awıllıq jerlerde jumıs penen támiyinlew. Bul taraw shól aymaqlarındaǵı xalıqqa turaqlı dáramat deregi boladı, sharwalar, ónermentler, teri hám tigiwshilik kárxanalarında jumıs orınların jaratadı. Bul Aralboyı sıyaqlı sociallıq-ekonomikalıq jaqtan awır aymaqlar ushın ayrıqsha áhmiyetke iye bolıp esaplanadı.

Sonıń menen birge, qarakólshilik tarawında ushırasatuǵın ayırım tiykarǵı mashqalalarǵa tómendegiler kiredi.

-Teri bazarınıń ózgeriwi. Moda tendenciyaları hám tábiyiy júnge bolǵan múnásibettiń ózgeriwi sebepli qarakól terisine bolǵan talap turaqsız bolıp qaldı.

-Jaylawlardıń degradaciyası. Maldı hádden tıs kóp baǵıw, qurǵaqshılıq hám qum basıw jaylawlardıń ónimdarlıǵın kemeytpekte.

-Tuqım sapasınıń tómenlewi. Selekciya jumısları izbe-iz alıp barılmasa, teriniń sapası, reńlerdiń tazalıǵı hám kóbeyiw kórsetkishleri tómenleydi.

-Qayta islewdiń hálsizligi. Shiyki zat sıpatında satıw qosımsha qunnıń úlken bólegin sırt elde qaldıradı.

-Kishi xojalıqlardıń tarqaqlıǵı. Jeke sharwalar bazarǵa shıǵıwda, finanslıq resurslarǵa hám zamanagóy texnologiyalarǵa erisiwde qıynaladı.

-Tájiriybeli qánigelerdiń jetispewshiligi. Jas áwladtıń bul tarawǵa kiriwi azayıp barmaqta.

Qarakólshilikti rawajlandırıw hám keleshegin belgilewde tómendegi baǵdarlardı usınıs etemiz.

1. SELEKCIYA HÁM GENETIKALIQ RESURSLARDI SAQLAW

Taza násilli padalardı saqlaw, násildi jaqsılaw, reńli sortlar (qara, sur, jaydarı, ala hám basqalar) boyınsha jumıslardı dawam ettiriw kerek. Sanlı selekciya hám esapqa alıw sisteması (qoylardı sanlı belgilew, násillik bazası) nátiyjelilikti arttıradı.

2. JAYLAWLARDI TURAQLI BASQARIW

jaylawlardı gezekpe-gezek paydalanıw (rotaciya);
suw dereklerin qurıw hám ońlaw;
shól ósimliklerin qayta tiklew (seksewil, sherkez hám basqalar);
jaylaw jaǵdayın jasalma joldas maǵlıwmatları arqalı monitoring etiw.

3. QAYTA ISLEW HÁM QOSIMSHA QUNDI ARTTIRIW

Teri hám gúrk shiyki zatın satıw ornına jergilikli tigiwshilik, ishik, aksessuar hám ónermentshilik ónimlerin islep shıǵarıw dáramattı sezilerli dárejede arttıradı. Góshti qayta islew, júndi juwıw hám iyiriw boyınsha kishi kárxanalar da perspektivalı.

4. GÓSH HÁM SÚT BAǴDARI

Qarakól qoyınıń góshi ózine tán dámi menen ajıralıp turadı. Onı ekologiyalıq taza, shól jaylawlarında baǵılǵan ónim sıpatında brendlew múmkin. Sút ónimleri (qurt, pıshlaq) da ishki hám qońsılas bazarlar ushın qızıqlı baǵdar.

5. KOOPERACIYA HÁM KLASTER SISTEMASI

Sharwalardı kooperativlerge birlestiriw, birgelikte satıw, ot-jem satıp alıw hám veterinariya xızmetlerin jolǵa qoyıw qárejetlerdi azaytadı hám sawdalasıw imkaniyatların arttıradı. «Jaylaw – qayta islew – sawda» shınjırın birlestirgen klasterler jaqsı nátiyje beriwi múmkin.

6. EKSPORT HÁM BRENDING

Sertifikatlaw, sapa standartları, etikalıq hám ekologiyalıq óndiris dálilleri (haywanlarǵa múnásibet, izleniwsheńlik, turaqlılıq) xalıqaralıq qarıydarlarda isenim oyatadı. "Ózbekstanda islep shıǵarılǵan qarakól" ataması astında geografiyalıq kórsetkish hám ulıwma brend jaratıw múmkin.

7. TURIZM HÁM MÁDENIY MIYRAS

Sharwashılıq xojalıqlarına tiykarlanǵan agroturizm, ónermentshilik master-klassları, qarakól teri buyımları festivalları aymaqtıń brendin bekkemleydi hám qosımsha dáramat keltiredi.

8. BILIMLENDIRIW HÁM KADRLAR

Jaslardı tarmaqqa tartıw ushın grantlar, jeńilletilgen kreditler, ámeliy oqıw baǵdarlamaları hám veterinariya jáne zootexniya qánigelerin tayarlaw áhmiyetli.

Juwmaq. Qarakólshilik Ózbekstan, ásirese Qaraqalpaqstan ushın klimat ózgeriwine shıdamlı, dástúriy hám óz brendine iye tarmaq sıpatında úlken potencialǵa iye. Onıń keleshegi tek ǵana teri eksportına baylanıslı emes. Jaylawlardı qorǵaw, násil sapasın jaqsılaw,

https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/1311083

qayta islewdi rawajlandırıw, kooperaciya hám ónimdi diversifikaciyalaw arqalı tarmaqtı zamanagóy, turaqlı hám dáramatlı tarawǵa aylandırıw múmkin.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI

1. Ózbekstan Respublika Prezidentiniń 2019-jıl 16-avgusttaǵı PQ-4420-sanlı "Qarakólshilik tarmaǵın kompleksli rawajlandırıw ilajları haqqında"ǵı qararı.
2. Ózbekstan Prezidenttiń 2020-jıl 2-sentyabrdegi PF-6059-sanlı "Ózbekstan Respublikasında pilleshilik hám qarakólshilikti bunnan bılay da rawajlandırıw ilajları haqqında"ǵı pármanı.
3. Ózbekstan Prezidenttiń 2021-jıl 9-fevraldaǵı PQ-4984-sanlı "Qarakólshilik tarmaǵın bunnan bılay da rawajlandırıw boyınsha qosımsha ilajlar haqqında"ǵı qararı.